

EUROPA CENTRAL Y AMÉRICA LATINA. ESTUDIOS HISTÓRICOS

Ed. : ANDERLE ÁDÁM

(Közép-Európa és Latin-Amerika. Történelmi tanulmányok.)

Szeged, JATE, 1993. 126 p.

A kötetet portugálul és spanyolul a JATE Hispanisztika Tanszéke jelentette meg.

A Szegeden működő Latin-Amerika Története Kutatócsoport szerkesztésében megjelenő újabb munka a magyarság és Latin-Amerika kapcsolatának fontos állomása.

Mint az előszóban Gerhard Drekonja, a Bécsi Egyetem Latin-Amerika Történelmi Tanszékének vezetője és Anderle Ádám említik, e kötetrel lehetőséget akartak adni fiatal munkatársaiknak arra, hogy munkáikkal a nagyközönség elé lépjenek. A kötet ugyanakkor annak a közös kutatásnak eredménye, amely az Osztrák-Magyar Monarchia Latin-Amerika-politikájának kutatására irányul. E kötetben az emigráció mozzanatainak kiemelt szerepet.

Andrle Ádám az „Esbozo historico de la emigración húngara” című esszéje a magyar emigrációról szóló kutatások összegzi. A magyarság jelenlétéről elsőnek a jezsuiták tudósítottak a 18. században. A rend adatai szerint ebben az időszakban 54 magyar szerzetes tevékenykedett elsősorban Brazíliaiban és Paraguayban. A leghíresebb Orosz László (1697–1773), aki Cordobában egyetemet alapított, és Éder Xavér Ferenc, aki Peruban dolgozott. Leírása Budán jelent meg latinul 1791-ben. A jezsuiták szimpatizáltak az indiánokkal, földrajzi, állattani, növénytani és néprajzi tudásuk nagyban hozzájárult a földrész megismeréséhez. A második korszak az emigráció történetében az 1848–49-es szabadságharc utáni időszak. Sok egykori magas rangú honvédtiszt található megélhetésért, mint például Károly László, Kossuth titkára Mexikóban, vagy Czetz János (1822–1904), a szabadságharc legfiatalabb tábornoka, aki az argentin hadsereg megeremtésében, Prágay János pedig a kubai spanyolelleses küzdelmekben játszott szerepet.

Az emigráció harmadik hullámát Trianon, a húszas évek és a gazdasági világválság termelték ki. A „hagyományos” cél az első világháború előtt az Egyesült Államok volt, ezután indultak a „kitántorgók” Dél felé.

A latin-amerikai magyar emigránsok számát a legújabb kutatások 250–300 ezerre teszik. A legtöbben Brazíliaiba, Argentínaiba és Uruguayba mentek. *Varga Ilona* kutatásaiból tudjuk, hogy legtöbbször nehéz körülmények között él, a társadalom peremére szorult személy maradt az új hazában is. E tanulmányhoz kapcsolódik *Kaczúr Ágnes* bibliográfiái összeállítása a magyar emigráció latin-amerikai történetéről.

A Monarchia központjának, Ausztriának a szerepét mutatja be *Waltraud Winkelbauer* tanulmánya; a latin-amerikai államok függetlenségétől a Monarchia bukásáig tekinti át a kapcsolatok történetét. Rio de Janeiróban 1835-ben a Monarchia külképviseletét ösztönözték a kapcsolatok bővítésére. Ausztria azonban vonakodott elismerni az új, független államokat. Metternich sürgetésére 1842-ben „Montevideo”-val, „Buenos Aires”-szal, Chilével, Peruvál, Bolíviával és Venezuelával kötöttek egyezményt; a kereskedelmi szerződés a diplomáciai elismerést pótolta. Chilével 1847-ben vették fel a diplomáciai kapcsolatokat: az államfő, Manuel Bulnes tábornok újraválasztása alkalmából üzenetet küldött I. Ferdinánd császárnak. Három évvel később Valparaisóban megnyílt a Monarchia konzulátusa. Ezt később főkonzulátusi rangra emelték és megbízták az egész keleti rész képviseletével. Bővítésére csak 1902-ben Antofagastában, 1903-ban Punta Areonsóban került sor, az emigrációs hullám növekedése miatt. Chile követségét csak 1867-ben nyitották meg Triesztben. A térség többi országvál gyér volt a kapcsolat.

Slobodan Pajović (Belgrád) a délszláv térségből érkezett bevándorlók foglalkozik írásában. Argentína volt a fő letelepedési terület (kb. 150 ezer fő). Az első csoportok a 20. század elején érkeztek és rendezkedtek be, a többi új hazát kereső Chilébe és Brazíliaiba vándorolt tovább. Az emigráns lét felemás azonosságutadatot hozott létre. (Az első világháború idején például a szerbek Latin-Amerikából is jelentkeztek az otthoni hadseregbe.)

Nehéz sorsú emberek állnak *Wolfgang Dietrich–Martina Koller* tanulmányának középpontjában. A Schlesinger (Sziléziai) család guatemalai történetét tárja fel írásuk. (A zsidó–magyar familia fordulatos történetét családfa-táblázattal teszik érthetőbbé a szerzők.)

Csikós Zsuzsanna az 1945–1956 közötti argentinai magyar sajtó történetét dolgozta fel, amikor is mintegy 20 magyar nyelvű periodika jelent meg. A tanulmány ezeket mutatja be. Az óhaza története jól tükröződik például a Délamerikai Magyarság (1929), az Argentinai Magyar Élet (1945–56) és a spanyol nyelvű Nueva Hungaria lap hasábjain.

Brazíliaival két esszé foglalkozik. *Kaczúr Ágnes* a „Magyar világ Brazíliaiban. Beilleszkedés vagy beillesztés” című írásában a hétköznapok világának alapproblémáját fogalmazza meg. A beilleszkedést, a hasonlást az életöztön, a fennmaradás vágya diktálta, ami az első hullámban (1889–1930) érkező bevándorlók alapigénye volt. Ahhoz, hogy munkát találjanak, meg kellett tanulniuk portugálul, a gazdagodás, a jólét vágya is erős motiváció volt. A második hullám a harmincas évektől érkezett. 1941-ben pedig 80 000 fő (80%) São Paulo államban telepedett le.

A beillesztést Brazíliaiban az „Estado Novo” időszakban Getúlio Vargas elnök kezdeményezte és valósította meg. Erről szól *Szilágyi Ágnes* tanulmánya. Vargas mintegy 20 évig állt az óriási ország élén. Ideiglenes kormányfóként 1930–1937 között, diktátorként 1937-től 1941-ig. 1950–54 között volt második országvál államfő. Aligha véletlen, hogy a nacionalista tendencia éppen a diktatúra időszakára esett. Részben magyarázza ezt a bevándorlók számának a növekedése is: 1872–79-ig 176 337 emigráns érkezett, 1888–1929-ig 3 547 909. A „beillesztés” alkotmányos módszerekkel történt. Egyik jellemzője a brazil nemzethez hasonlós elősegítése, illetve meggyorsítása gazdasági és politikai eszközökkel; a másik az óházához fűződő kapcsolatok redukálása. Korlátozták a nemzetiségi nyelvhasználatot, a kulturális egyesületek számát és működési körét. A tanulmány teljesebbé teszi a braziliai emigrációról alkotott képünket.

A kötet végén *Kaczúr Ágnes* magyar bibliográfiái összeállítása mellett *Ursula Prutsch* bibliográfiája tájékoztat az osztrák Latin-Amerikai-kutatások eredményéről.